FELSEFE Sınıf-10

OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU METİNLERDE SANAT VE DUYARLILIK İLİŞKİSİ

Sanat ve Duyarlılık

Sanat, duygu ve düşüncelerin yetenek ve düş gücü kullanılarak yorumlanmasıdır. Sanatçı diğer insanlar için sıradan olanı alır ona estetik bir anlam ve değer katar. Bunu yaparken algılarını, duygu ve hayal gücü ile yoğurur, harmanlar. Sıradan olanı bir sanat eserine dönüştürerek toplum tarafından fark edilmeyeni fark edilir estetik objeler haline getirir.

«… İnsanın ilk zamanlarında yaşıyorduk. Onlar avlıyorlardı ateş yakıyorlardı. Ben martıya ait bir mersiye yazmış ateşin karşısında okumak üzereydim. Bütün kabile halkı bana kızmıştı.

- Bu herif çalışmayacak mı? Oturup kayalara düşünecek mi? Martı ölmüş. Onu seyredip bize masal mı anlatacak?

Gündüz güneşin içinde böyle söyleyenler, gece olup da kütükler, çalı çırpı yanınca, öbür tarafta rüzgar, denizi homur homur söyletirken, martılar hala deli gibi bağrışırken ben bir türkü, martının ölümünün türküsünü tutturacaktım. Çalışanları garip bir üzüntü, bir garipseme, bir birbirine sokulma hissi saracaktı. Sonra bu hal belki de işe yaramaz adamın bir vazifesi olarak tanınacaktı. Bir-iki gün ağ tamir edecek, balık tutacak, beceremeyecek, fakat akşamları da onlara üzülüp sevinme arzusu veren türküler söyleyemeyecektim. - Ne susarsın be herif? diyeceklerdi. Hani bülbül gibi öterdin geceleri?...

Ertesi gün beni balığa çıkarken uyandırmayacaklardı. Bırakacaklardı kendi halime…»

Sait Faik Abasıyanık (Sivriada Geceleri)

Soru: Hikâyeden yola çıkarak estetiğin insan yaşamındaki rolü ne olabilir?

Cevap: Hikâyede diğerleri çalışırken çalışmayan ama diğerlerinin fark etmediklerini gören, bunları sanatsal bir şekilde dışa vuran kişi estetik tavrı temsil etmektedir. Yaşadıkları karşısında duyarlıdır. Kabilenin diğer üyelerini etkilemeyen «martının ölümü» olayı karşısında o etkilenir. Bu yaşantıyı yorumlar, ona kendi duygularını da katarak yeniden biçimlendirir. Türküsünü söylediğinde ise artık bu etkiyi diğerlerine aktarmıştır. Diğer insanlarla bütünleşmiş, hoş bir sanatsal duyarlılık oluşturmuştur.

Sanat bireyin içinde yaşadığı dünyayı toplumu anlamasında, karşılaştığı problemlere çözümler bulmasında önemli bir rol oynar. Günlük yaşamda bakar, dokunur, duyar geçeriz. Sanat bakmak yerine görmeyi, dokunmak yerine duyumsamayı, duymak yerine işitmeyi sağlar. İnsana yeni beceriler kazandırırken onu duyarlılaştırır.

«Japonya'da geleneksel çay seremonileri zahmetli ve gösterişli sunumlar eşliğinde gerçekleşir. Rivayet odur ki Budist bir din insanı burada bir seremoniye katılır. Servis esnasında çay takımı kırılır. Budist, çay fincanlarının onarılıp yeniden kullanılmasını önerir. Ona göre yenisini almak yerine eskisinin hasarı giderilip güçlendirilmelidir. Dokusu bozulmadan yapılan estetik dokunuşlarla ömrü uzatılmalı ve yaşanmışlığı ön plana çıkarılmalıdır. Cilası atmış mobilya, boyası dökülmüş duvar, çatlamış vazo da buna dâhildir. Zamanla gelişen bu yaklaşım "wabi sabi" adıyla bilinen sanat tekniğine dönüşmüştür.

Güzellik, nesnelerin değişen formlarında devam etmektedir. Nesne sadece yeni ve ilk formlarında değil kırıldığı, bozulduğu, dağıldığı vb. tüm hâllerinde var olur. Oluş, sadece nesneler için değil onu algılayan özne için de geçerlidir. İnsanın bir nesneye karşı beğeni duygusunun zamanla değişiklik göstereceği düşünülür. Öncesinde güzel bulunmayan bir şey daha sonra güzel görülebilir. Değişime saygı duyup oluşu kabullendiğinde özne, nesnenin farklı formlarına da uyum sağlayacaktır. Güzellik, nesnelerin görünüşlerinin ötesinde derin ve gizemli manayla kendini kapatır. Ancak incelikli düşünce ve dikkatli kavrayış sayesinde özne manayı sezebilir.»

Romantizm

"Kökleri aslında J. J. Rousseau'da olan romantizmin, genel olarak ifade edildiğinde, soyut olan karşısında somutu, eş biçimlilik veya bir örneklik yerine çeşitliliği, sonlu karşısında sonsuzluğu, kültür ve uzlaşımın yerine doğayı, mekanik olana karşı organik olanı, kural ve tehditler yerine özgürlüğü öne çıkartan bir hareket olduğu söylenebilir. Söz konusu hareketin doğuşunda 1800'lü yıllarda ortaya çıkan endüstrileşme ve kentleşmenin ve dolayısıyla yaşanan hızlı ve radikal değişimin büyük bir etkisi olmuştur. Romantik felsefenin doğuşunda, yine Aydınlanma projesinin fiilen çöküşü, Aydınlanma'nın toplum, ahlak ve siyaset teorisinin yetersizliğinin farkına varılması büyük bir etki yapmıştır. Romantizm, pek çok tezahürü ve dışavurumuyla modernliğe karşı şüpheci ve müphem bir tutum takındı. Romantikler zaman geçtikçe Batı'nın ilerlemesine, Batı uygarlığının üstünlüğüne ve rasyonel insanın başarısına duyulan inancı çok radikal bir biçimde sorgulamaya başladıklarında söz konusu şüpheci ve müphem tutum yerini düşmanca bir tutuma bıraktı."

Ahmet Cevizci, Felsefenin Kısa Tarihi

Soru: Sanatçının yaşadığı topluma duyarlı bir insan olarak katılmasını metinden yola çıkarak nasıl yorumlayabiliriz?

Cevap: Romantizm akımının temsilcilerinden Eugene Delacroix (1798-1863), "Biz romantik olduktan sonra dağlar güzelleşti." sözüyle sanatçıya yüklenen bir görevden bahseder. Dönem ressamları doğayı bir fon olmaktan çıkarıp bir figür haline getirmişlerdir. Bu resimlerin etkisiyle bahçe düzenlemeleri yaygınlaşmış, insanlar doğayı yeniden keşfetmişlerdir.

Sanat güzelliği, doğadaki güzeli anlamak için bir tür kılavuzluk etmektedir. İnsan doğadaki güzeli fark edebilmek için öncelikle estetik bir tavra ulaşmalıdır. Bu da ancak sanat yolu ile olabilir. Sanatçının içinde yaşadığı topluma duyarlı olması sanatını etkiler. Sanatsal duyarlılığı ile insanlara yol gösterir. Sanatçı bu yönüyle yaşayan bir vicdandır. Sanat ise insanın duyarlılığını besler. Bu nedenle estetik değerlerin hazzıyla beslenen insan, kötülük karşısında duyarsız kalamayacaktır.

Sanatsal duyarlılık, herhangi bir sanatsal ürünü fark etme, sanatsal ürüne değer verme ve ürünü değerlendirmedir. Bunun için belli bir bilgi birikimi ve estetik bir tavır gereklidir.

Guernica'nın Ortaya Çıkışı

I ve II. Dünya Savaşları arasında İspanya'da yaşanan olaylar İtalya ve Almanya'nın etkileriyle iç savaşa dönüşür. 26 Nisan 1937'de Guernica kasabası uçaklarla bombalanır. Bu olayda birçok sivil insan hayatını kaybeder. Picasso, 1937'de Paris'te düzenlenecek teknoloji temalı Dünya Fuarı'na davet edilmiştir ve bir eser hazırlamaya başlar. Çalışmaları sırasında Guernica bombalanınca orada yaşananları resmetmeye karar verir. İç savaşa kayıtsız kalamayan Picasso yaşananlara tepki gösterir, yaşananları kınamak ve güç kullananları protesto etmek amacıyla bu tabloyu yapar. Resmi gören Alman Generalin « Bu resmi siz mi yaptınız?» sorusuna Picasso; « Hayır, siz yaptınız.» cevabını vermiştir.

Soru: Sanatçının çevresine duyarlılığı sanatına anlam kazandırır mı?

Cevap: Sanatçı eserinde çevresine duyarlılığını aktarır. Sanatçı içinde yaşadığı döneme, toplumsal sorunlara şahitlik eder. Bu izlenimlerini, yaratıcı bir üslupla duyguları ve hayal gücü ile bütünleştirerek bize aktarır. Sanat eserindeki duyguları alımlayıcı hisseder, bu duygular yaşamımıza yeni bir anlam katar. Örneğin, okuduğumuz romanda yazarın bize aktardığı duyguları yaşanmışlıklarımız ile birlikte hayal gücümüzde tekrar biçimlendiririz. Kurgulanmış bu dünyada sanatın evrensel dili ile birey ruhsal bir doyum sağlar. Bu ruhsal doyum tek yönlü değildir. İçinde yaşanılan dünyayı fark etmeyi sağlayan, insanı tamamlayan bir doyumdur.

SORULAR

1.

Duygu sahibi olmayan insan yoktur. Ama her insan bir Van Gogh olamaz. Sanatçı duygularını ses, boya gibi unsurları kullanarak, farklı oranlarda birleştirerek ya da farklı soyut ya da somut malzemeleri bir araya getirerek somutlaştırabilen, onlara duygu katabilen bir beceriye sahiptir.

Bu parçadan hareketle aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

A) İnsan hem duygu hem düşünce varlığıdır.

B) Her insan farklı duygulara sahip olabilir.

C) Tüm insanlar duygularını somutlaştırma becerisine sahiptir.

D) Sanatçı olmak özel bir yetenek gerektirir.

E) Her insan sanatçı olabilir.

Cevap: D

2.

Bir tablonun karşısına onlarca insan geçip dakikalarca bakabilir. Kimi olağanüstü bir eser derken, kimisi çok da güzel değil "renkleri karıştırıp sürmüşler" diyebilir. Bazıları ise anlamsız bir eser olduğunu söyleyebilir.

Bu parçadan hareketle aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

A) Güzelin kaynağı eserin kendisidir.

B) Sanatçının duyguları eserine de yansır.

C) Sanat eserine bakış açısı kişiden kişiye değişir.

D) Güzellik anlayışının gelişmesi için bireyin iyi bir eğitim alması gerekir.

E) Resim sanatı, diğer sanat türlerine göre anlaşılması daha zor bir sanattır

Cevap: C